

Korset och Kronan

Nr 100/2022

Jesus säger: Håll fast vid
det du har så att ingen
kommer och tar din krona
(Upp. 3:11)

Ordet om korset är en
dårskap för dem som går
förlorade, men för oss som
blir frälsta är det en Guds
kraft (1 Kor. 1:18)

Den gode herden
leder sina får (Joh. 10)

CA 10: Om nattvarden (18)

Konkordieformelns sjunde artikel bekänner sig till den sanna närvaron av Kristi kropp och blod i brödet och vinet. I fråga om konsekrationen lär vår lutherska bekännelse här, att den sanna närvaron (realpresensen) inträder när instiftelseorden på Kristi befallning upprepas. Detta är inte någon mänsklig åsikt, vilket filippisterna menar, utan Guds ords tydliga och klara lära. Bekännelsen anför här särskilt Luthers ord:

"Även om jag över alla bröd uttalade orden: Detta är min kropp, så skulle ingenting följa därav. Men när vi i enlighet med hans instiftelse och befallning i nattvarden säger: Detta är min kropp, så är det hans kropp, inte för vårt tals eller våra maktords skull, utan på grund av att han befallt oss att säga och göra så och bundit sin befallning och sitt handlande vid våra ord." (SKB, s. 623, Trigl. 998:76ff)

Instiftelseorden (konsekrationen) kan

alltså inte utelämnas. Bekännelsen säger:

Nu bör instiftelseorden vid förrättandet av den heliga nattvarden offentligen inför menigheten tydligt och klart uttalas eller sjungas och ingalunda utelämnas. (SKB, s. 623, Trigl 1000:79)

Bekännelsen anför tre orsaker till att instiftelseorden måste läsas eller sjungas i vår nattvard:

1. Eftersom Jesus säger "Gör detta!" måste vi lyda hans befallning.

2. Genom dessa ord styrks åhörarnas tro på vad sakramentet är till sitt väsen (Kristi kropp och blod) och vad de skänker (syndernas förlåtelse och alla Kristi välgärningar).

3. Genom dessa ord helgas och välsignas elementen (bröd och vin) för att Kristi kropp och blod skall vara närvarande och ges åt alla nattvardsgäster till att ätas och drickas.

Bekännelsens egna ord lyder:

Detta bör ske, för att Kristi befallning: Gör detta, må efterkommas och åhörarnas tro på vad detta sakrament till sitt väsen är och skänker (Kristi lekamens och blods närvaro, syndernas förlåtelse och alla Kristi välgärningar, som förvärvats åt oss genom hans död och

utgiutandet av hans blod och som skänks oss i Kristi testamente) må genom Kristi ord uppväckas, stärkas och stadfästas. Det bör vidare ske, för att brödets och vinets elementer må i denna heliga handling helgas och välsignas, för att därmed Kristi kropp och blod må åt oss ges till att äta och dricka, som Paulus säger: "Den välsignade kalken, som vi välsignar." Detta kan ju inte ske på annat sätt än genom att upprepa och återge instiftelseorden. (SKB 623f, Trigl. 1000:79-82)

Det bekännelsen här betonar är att konsekrationen är nödvändig för en rätt nattvard och att den har flera olika funktioner. När orden upprepas skall det ske högt och tydligt och inte mumlas eller läsas tyst såsom det skedde i den romersk-katolska kyrkan på Luthers tid. Församlingen skall höra vad Jesus gjorde i den första nattvarden (den historiska berättelsen) och förstå att detta också var en befallning till oss i och med att Jesus sade: *Gör detta till min åminnelse!* Församlingen skall också förstå att det är Kristus själv som i vår nattvard är närvarande och upprepar sitt ord: *Detta är min kropp, detta är mitt blod.* Församlingen skall också genom orden påminnas om den stora välsignelsen som ges i nattvarden genom att den är en förkunnelse och tillsägelse av syndernas förlåtelse.

Nattvarden är en måltid. Instiftelseorden måste följas av utdelande, ätande och drickande och en förkunnelse av Herrens död tills han kommer tillbaka. Om enbart instiftelseorden läses men ingen måltid sker har man inte längre den rätta nattvarden. Om detta skriver bekännelsen:

Men denna "välsignelse" ensam eller blotta uppläsandet av Kristi instiftelseord åstadkommer inget sakrament, om inte hela nattvardshandlingen, sådan den av Kristus förordnats, utförs (såsom då man inte delar ut, tar emot och äter det välsignade brödet, utan låser in det, offrar och bär omkring det). Utan man måste, utan att rubba eller stycka sönder, hålla Kristi befallning: "Gör detta", som omfattar hela sakramentshandlingen, så att man vid en kristen sammankomst tar bröd och vin, välsignar, delar ut, tar emot, äter och dricker dem

och därvid förkunnar Herrens död. Så har också den helige Paulus i 1 Kor. 10 för oss framställt hela handlingen av brödets brytande eller utdelande och mottagande. (SKB 624, Trigl. 1000:83f)

Filippismen omtolkar och förvanskar tyvärr detta stycke som om bekännelsen här skulle lära att närvaron *inte* åstadkoms genom konsekrationen eller att det *inte* skulle vara säkert att Kristi kropp och blod är närvarande under hela tiden från konsekrationen till och med ätandet och drickandet. Men en sådan tolkning strider klart mot vad bekännelsen själv säger.

Att konsekrationen "ensam" inte åstadkommer något sakrament om inte ätandet och drickandet tillkommer är en tydlig avgränsning mot det påviska missbruket då man t.ex. kan fira nattvard utan några nattvardsgäster och då man under lång tid bevarar konsekrerade element, låser in dem eller bär omkring dem i procession. I sådana fall är det fråga om bruk som strider mot Jesu instiftelseord och man har då ändrat innebörden av Jesu ord. Luther skriver t.ex. att han djupt ångrade sina många privatmässor under den förreformatoriska tiden. Luther trodde då att konsekrationen "ensam" verkade närvaron och han menade sig då tillbedja Kristi kropp och blod även om ingen måltid hölls. Detta var ingen rätt nattvard lika lite som ett rätt dop kan företas utan någon som döps. Orden i privatmässan är därför inte längre någon verklig konsekration. Luther ångrade därför att han under så många år tillbad enbart bröd och vin. *Detta* var verkligen avgudadyrkan. Det är mot sådana missbruk bekännelsen här uttalar sig.

Men vi har sett hur Melancton också i en rätt nattvard ansåg att tillbedjan av Kristi kropp och blod under bröd och vin direkt efter konsekrationen betecknades som "brödtillbedjan". Melancton och filippismen förkastade här också *det rätta bruket* och inte bara privatmässans missbruk. I en nattvard som verkligen är

en måltid – vilket Jesus befäller – blir förvisso Kristi kropp och blod närvarande direkt genom konsekrationen. Detta sker med trons fulla visshet eftersom det är Jesus själv som i vår nattvard säger: *Detta är min kropp. Detta är mitt blod.*

Men filippisterna – både gamla och nya sådana – tolkar det som om närvaron med visshet föreligger *först i ätandets och drickandets moment*. De hävdar att instiftelseorden inte åstadkommer närvaron även när det är fråga om en rätt nattvard med nattvardsgäster! Men bekännelsen talar om ett *missbruk* där ingen måltid sker. Filippismen däremot tar bort konsekrationens funktion av att vara ett befallningsord som skapar närvaron. Konsekrationen är för dess anhängare inte längre Guds mäktiga skaparord, som åstadkommer vad orden säger. Filippismen ser istället *handlingen* som avgörande för närvaron. Först när hela handlingen har skett kan vi enligt filippismen veta att närvaron har inträtt. Filippismen är därför ett allvarligt avsteg från den bibliska nattvardsläran som så kraftfullt lärdes av Luther och som bekännelsen troget håller fast vid.

Regeln om ”extra usum”

Bekännelsen tar sedan upp den s.k. regeln om *extra usum* (utanför bruket). Regeln lyder:

Ingen har det rätta sakramentet utanför det av Kristus instiftade bruket eller utanför den gudomligt instiftade handlingen (på latin: ”Nihil habet rationem sacramenti extra usum a Christo institutum” eller ”extra actionem divinitus institutam”). (SKB 624, Trigl. 1000:85)

Filippisterna missbrukade denna nyttiga och viktiga regel. De menade att ”bruket” eller ”handlingen” enbart var *ätandet och drickandet*. Utanför detta bruk fanns för dem ingen säker närvaro. Därför kunde de hävda att närvaron *inte* skedde redan genom konsekrationen utan först när man åt och drack (*receptionism*). Melancton själv hade en mera sofistikerad tolkning, som

var svår för många att förstå. Men som vi tidigare sett avvisade Melancton Luthers ”massiva” tro på en konkret närvaro av Kristi kropp och blod, vilken var direkt knuten till brödet och vinet under hela handlingen från konsekrationen till och med ätandet och drickandet. Handlingen var hos Luther inte bara ätandet och drickandet utan *hela den synliga handlingen*. Bekännelsen upprepar denna Luthers bibliska lära med orden:

Denna regel bör ingalunda förkastas, utan kan med nytta användas och bevaras i Guds kyrka. Här betyder orden usus eller actio, d.v.s. bruk eller handling, icke närmast tron och inte heller ätandet med munnen, utan hela den yttre, synliga, av Kristus instiftade nattvardshandlingen, konsekrationen eller instiftelseorden, utdelandet och mottagandet eller ätandet med munnen av det välsignade brödet och vinet, Kristi lekamen och blod. [min understrykning]

Utanför detta bruk, när i den påviska mässan brödet inte delas ut, utan offras eller läses in, bärs omkring eller ställs fram för att tillbedjas, bör det inte anses som något sakrament, alldeles som dopvattnet, när det används till att inviga klockor eller att bota spetälska eller annars ställs fram för att tillbedjas, inte är något sakrament eller dop. Mot sådana påviska missbruk har denna regel ursprungligen blivit uppställd och av doktor Luther själv i Tom. 4. Ien. förklarad. (SKB 624f, Trigl. 1000:86f)

Sidhänvisningen här till lutherbandet nr 4 i Jenaavgåvan har fallit bort. Men det är högst troligt att man här syftade på de s.k. *wolferinusbrevet* där Luther reagerade mot prästen Wolferinus, som menade att de konsektrerade element som blev över inte längre var Kristi kropp och blod. Luther menade att en sådan syn måste uppfattas som ett förringande eller förnekande av konsekrationens kraft. Allt bröd och vin som konsektrerats är Kristi kropp och blod och skall därför förtäras av prästen eller några som deltagit i nattvarden, säger Luther med rätta.

Forts. i nästa nummer.